

NR 8

Odla potatis

Många väljer bort potatisodling i täppan på grund av platsbrist och att det kan vara svårt med en fungerande växtföljd på en begränsad odlingsyta. Men potatis går alldeles utmärkt att även odla i pallkrage och stor hink/tråg och därmed finns fler valmöjligheter till odlingsplats. Och tidig sättning med förgrodda tidiga sorter i en varm och lucker jord ökar chanserna för en frisk och god potatisskörd – med lite tur kanske redan till midsommar!

Val av potatissort

Inom växtförädlingen pågår ständigt framtagning av nya potatissorter. Vi själva har också olika meningar om hur en potatis ska smaka respektive kunna användas för att uppfattas som en ”bra” sort.

Utbudet av potatissorter i handeln idag är stort: det finns mycket tidiga, tidiga och sena sorter, mjöliga och fasta, runda och avlånga, vitgula, gula och blåaktiga och med skal i olika färger och tjocklek o s v. Några sorter är resistenta mot antingen potatisbladmögel eller brunröta, vissa är både och.

Välj dock alltid kontrollerat och helst KRAV-godkänt utsäde.

Om 1 kg sättpotatis av en och samma sort känns för mycket går det fint att samordna inköpen och att dela på en påse. S.k. potatiskitt är en låda med några sättpotatisar av oftast tre olika sorter.

Förgroning ger tidigare skörd

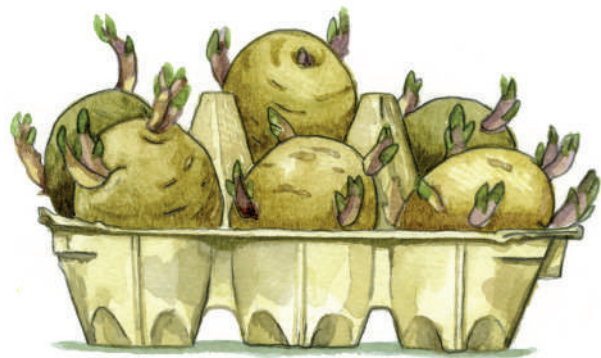
Att förgro sättpotatisen innebär att vi lägger knölna i lådor med lite jord eller torv i botten – alternativt i tomma äggkartonger eller på brickor – placerade på en ljus och ganska sval plats i 4-6 veckor innan det är dags för sättning.

I potatisens ”ögon” bildas groddar, vissa potatissorter får exempelvis mörkt grönblå groddar medan andra har rödlila. Spruta med vatten från en duschflaska över potatisarna ett par gånger under förgroningstiden för att få kraftiga groddar.

Välj friska och oskadade knölar i äggstorlek, större potatisar går att dela om snittytan får torka innan sättning. Undvik skorvig potatis eftersom svampen oftast ligger som ett hinder över ”ögonen” och groddarna utvecklas därför sämre.

Potatis går även att förkultivera i krukor eller brätte och sätta ut som plantor.

Vinsten med förgroning är ungefär en veckas tidigare skörd, icke att förakta med tanke på den efterlängtrade potatispremiären! Förgrodda potatisplantor står också bättre emot angrepp av potatisbladmögel.

Det är praktiskt och enkelt att förgro potatis i äggkartonger. Ställ på ljus plats t.ex. på fönsterbänken. Det gör ingenting att potatis skruppnar och blir grönaktig när den förgrö, huvudsaken att groddarna blir korta och knubbiga. Ljuset är viktigt!

Lätt jord bäst

Liksom de flesta andra rotsaker trivs potatis bäst i lätt, sandhaltig eller mullhaltig jord. Det går visserligen att odla potatis på lerjord, men odlingsresultatet blir inte lika bra. Jordens pH-värde bör ligga kring 6, helst inte högre, eftersom kalkrik jord ökar risken för angrepp av skorv. Jorden bör vara allsidigt gödslad, gärna med välbrunnen stallgödsel, ca 30 kg/100 m². Gödsla inte för mycket. För mycket kväve i potatislandet ger vattniga knölar med sämre smak. Potatis som gödslats kraftigt med kväve är också sämre att lagra. För att undvika sjukdomsangrepp är det viktigt att byta växtplats ofta. Helst ska det dröja 3-4 år efter en potatiskultur innan du odlar potatis igen på samma ställe.

Sättning

En lucker jord blir fort varm och här trivs och tillväxer potatisen. För att skynda på uppvärmningen av jorden på våren kan man, så snart tjälen försvunnit, lägga ut fiberduk över den tänkta odlingsplatsen.

Potatis kräver utrymme och det behövs jord för att kupa upp kring plantorna. En kupning stimulerar tillväxten, vi slipper grönfärgade potatisar och samtidigt stör vi ogräset. Dra upp fåror med en potatiskup och lägg försiktigt ned potatisarna i fåran med en fots mellanrum (storlek 40) och kratta igen så att potatisarna är väl täckta. Avståndet mellan fåror ska helst vara ca 50 cm. Man kan även gräva små

Kupa upp jord runt plantan allteftersom den växer till. Den uppkupade jorden gör att fler stoloner med knölar/potatisar växer ut från de jordtäckta skotten/stammarna, se bild.

Sätt den förgrodda potatisen i färor och täck väl med jord. Potatis som utsätts för ljus blir grön, klorofyllet som bildas stimulerar utvecklingen av giftet solanin. Kasta helgrön matpotatis. Små gröna fläckarskär bort och knölen skalas då det mesta solaninet sitter i skalet.

gropar och lägga ned potatisarna en och en i groparna. Efter potatissättningen lägger man på fiberduken igen och den kan ligga kvar tills småpotatisarna är stora som valnötter. Fiberduken skyddar mot senvårens/försommarens eventuella frostnätter. Vid extrem frostrisk kan man täcka med flera lager fiberduk.

Odling i pallkrage eller stort tråg/ stor hink

Ställ två pallkragar på varandra för att få tillräcklig jordvolym och fyll på med planteringsjord. Det brukar få plats åtta potatisplantor och man sätter dem i förband.

Tråg och hinkar för potatisodling bör vara stora med fungerande dränering i botten. Fyll på med ca 10 cm jord i botten, placera ut några potatisar och lägg på ca 5 cm jord så att potatisarna är väl täckta. Fortsätt att fylla på med jord allt eftersom potatisplantorna växer, precis som en kupning, och tills kärlet är fullt. Det är viktigt att välja svagt gödslad jord (om påsjord används) alternativt förra årets jord annars blir det mest blast och färre knölar av lägre kvalitet. Tänk även på att svarta krukor i väldigt soliga lägen kan medföra att temperaturen i krukjorden blir så hög att det bildas färre knölar.

Skörd och förvaring

Då potatisen har blommat över brukar det vara dags för en första provsmakning. Men vissa potatissorter blommar knappt synligt och andra inte alls. Då får vi sticka ned handen i jorden och försiktigt känna efter.

Och lika försiktigt kan vi lossa de knölar som vi känner vuxit klart och låta moderplantan stå kvar och utveckla fler potatisar.

När det gäller lagring av potatis ska blasten klippas/slås av till ca 5 cm över jorden, ett par veckor före upptagning, för att potatisen får bra skal.

Potatisen skördas om möjligt i torrt och varmt väder. En skonsam hantering vid skörd ökar möjligheterna för en lång hållbarhet. Sortera bort angripna och skadade knölar. Låt potatisen torka i skalet innan den placeras i bingar, korgar eller säckar för vinterförvaring. Förr i tiden strödde man enris både i potatislårar och på golvet i jordkällaren för att hålla sork och möss borta. Potatis tål absolut inte frost och frostskaadade potatisar ruttnar lätt och kan ”smitta” andra potatisar under lagringen. En bra förvaringsplats för potatis ska vara sval, mörk och inte ha för torr luft. Lämplig lagringstemperatur är + 2-5 grader, vid lägre temperatur övergår stärkelsen i potatisen till socker och potatisen blir därmed söt i smaken.

Potatis i växtföljden

Potatis är en s.k. hackgröda och passar bra som en första kultur vid start av köksväxtodling i större eller mindre skala. I och med att vi återkommande kupar jorden stör vi ogräset och jordens struktur förbättras. När vi skördat den tidiga potatisen kan vi utnyttja odlingsytan för snabbväxande grönsaker som rädisor, sallat och majrova. Vi kan även så in någon gröngödslingsväxt, exempelvis subklöver.

Svampsjukdomen potatisbladmögel

För varje år verkar svampsjukdomen potatisbladmögel slå till allt tidigare på sommaren och utgör därmed ett allvarligt hot mot potatisskörden. Frågan är inte längre om angreppet kommer utan snarare när. Och när potatisblasten blir angripen av bladmöglet brukar spridningen och sjukdomsförloppet gå väldigt snabbt. Om vi då inte klipper eller slår av den angripna blasten är den i allmänhet nedvissnad efter någon vecka, svampsporererna trillar ned på jorden och risken för utveckling av brunröta ökar. Även svaga angrepp på blasten kan ge rötskador på knölar.

Vid minsta tecken på bladmögelangrepp bör man därför avlägsna blasten och ta bort den från landet. Lägg aldrig angripen blast på komposten.

Väderleken under sommaren spelar förstas roll för bladmöglets utveckling och spridning, svampen frodas särskilt under långa perioder med fuktigt väder.

Växtföljden är oerhört viktig för att undvika jordburen smitta, helst bör potatisodling inte återkomma oftare än vart fjärde år på samma ställe i köksväxtlandet. Och vid skörd måste vi ta upp all potatis, även de allra minsta, av den orsaken att angripna småpotatisar som lämnas kvar i jorden, utgör smittkälla inför nästa års odling. Växtföljd, som nämns ovan är även viktig för att hålla andra sjukdomar under kontroll, som potatiscystnematoden.